

Zajištění koní pro potřebu vojenskou se zřetelem na domácí živočišnou produkci.

Koně čs. armády v míru doplňuje ministerstvo národní obrany jednak přidělem remont z vojenských ústavů pro chov, jednak nákupem remontní komise.

Pro mobilisaci zajistí potřebné koně na vyšší početní stav dvá-
náct velitelství evidencí koní, a to při klasifikaci koní podle nařízení
ministerstva národní obrany.

Abychom mohli o věci dále psáti, je třeba poznati chov koní v naší republice.

V Čechách se chovala kdysi charakteristická domácí plemena domácích zvířat, dobře přizpůsobená všem zdejším poměrům půdy, podnebí i způsobům odchovu. Byla to zvířata pozdě sice vyspívající, ale tvrdá, otužilá, odolná proti infekcím, velmi plodná a dřívějším poměrům hospodářským úplně dostačující. Ale při touze po zvětšení a zdokonalení výnosnosti zemědělské výroby byly zaváděny k nám cizí rasy ranější a výnosnější, které by lépe a dříve dovedly náklad, vydaný na intensivnější krmení, splatiti zvýšenou produkcí; některé z nich dobře se u nás osvědčily, druhé však jen v určitých poměrech a přec byly šířeny po celé zemi a zatlačovaly domácí plemena do krajů zapadlejších, chudých a vzdálených od dopravního i průmyslového ruchu; v těchto krajích se udržely bývalé rasy, kdysi po celé zemi rozšířené, déle ve více méně čisté formě, anebo pro malou poptávku i zanikly úplně.

V Čechách se chovalo mnoho koní již od starých dob, jmenovitě v okolí Nymburka, Čáslavě a Chrudimě, v jižních Čechách na Budějovicku a Vodňansku; mluvívalo se s pochvalou zvláště o selském koni „chrudimském“ a o tažném koni „netolickém“. Oba tyto názvy byly asi trhovým pojmenováním pro koně chované v nejširším okolí jmenovaných míst, odkud vodili chovatelé koní své koně na trhy, z nichž největší se konaly v Čechách právě v Chrudimi a v Netolicích. V jižních Čechách se choval tažný kůň těžkého rázu, kdežto v koni východočeském převládalo více teplé krve, a proto byl ceněn jako dobrý kůň hospodářský a vytrvalý kůň vojenský. Již ve zprávě o materiálu koňském, sepsané v létě 1550 až 1580 čteme o nymburském a čáslavském koni.

V zápisech zemských českých sněmů čteme, že se za válek tureckých v době Rudolfa II. remontovalo v Čechách nejvíc koní k tahu hrubých kusů.

Válka třicetiletá zasadila těžké rány chovu koní v Čechách; mnoho chovného materiálu bylo zničeno a ještě více odvedeno. Proto byl chov koní po třicetileté válce ve velikém úpadku. Cizí šlechta si zařídila proto u nás veliké hřebčiny, v nichž byl chován, jako tehdy v Evropě na panských sídlech bylo obvyklé, vedle koní orientálních hlavně kůň španělský a italský. Též císař Maxmilián II. založil roku 1562 hlavní hřebčín pro španělské koně v Kladrubech nad Labem. Příkladem dvorního hřebčína řídily se šlechtické hřebčiny, v nichž se odchovával od té doby hlavně italský kůň, jehož chov byl velmi oblíben v Čechách, a za hranicemi byl označován jménem „Bohemicus“. Ale po francouzské revoluci, kdy rychlejší tempo přicházelo také u koní do módy, bylo z Anglie přiváženo mnoho koní do Evropy a tak záliba v starých koních, pyšně z vysoká našlapujících, ale pomaleji dopředu letících, ochabovala; italský kůň vycházel z módy konečně i v své vlasti, v Itálii. Jen konservativní císařský dvůr ve Vídni, kde se udržoval až do předválečných dob španělský ceremoniel, udržoval v Kladrubech italského koně ve dvou menších stádech běloušů a vraníků. Stádo běloušů pocházelo od hřebců Generale a Generalissimus, stádo vraníků od hřebců Sacramoso a Napoleone.

Po převratu, když byl kladrubský hřebčín převzat správou státní, změnil se účel hřebčína; místo kočárových koní měl odchovávat hřebce, vhodné pro zemský chov.

V jižních Čechách, jak bylo již shora podotčeno, byl domácím

plemenem kůň norického typu, známý pod jménem „kůň netolický“. Chladnokrevný chov byl tehdy v jižních Čechách domácím odedávna, neboť těžká půda vyžadovala silnějšího koně. Jádrem vojska Přemysla Otakara II. bylo v těžké jízdě, k níž asi bylo nutno hledati těžší koně chované právě v jižních Čechách.

Jihočeští husité (zvláště z měst Tábora, Vodňan, Písku, Sušice a Domažlic) potřebovali k svým válečným vozům jistě silných koní, které odváděli v svém okolí. Chov těžkých koní se zachoval i po třicetileté válce v jižních Čechách. Když za Marie Terezie začal se starati stát o chov koní pro vojenské účely, propůjčoval selským chovatelům vojenské klisny na revers.

Na Netolicko pak byly poslány těžší klisny dovezené z Holštýnska.

Nyní od roku 1898 dodávají se sem belgičtí hřebci.

V dnešní době se pěstuje v Čechách kůň teplokrevný i chladnokrevný. Nynější teplokrevný kůň je vypěstován na podkladě domácích matek, v jejichž žilách proudí smíšená krev, a to angl. orientální, hanoverská a anglonormanská, k níž v posledních desetiletích přibýlo oldenburské krve, neboť v nynější době se buduje teplokrevný chov nejvíce na podkladě hřebců oldenburských.

Chovu chladnokrevníků slouží za podklad domácí těžké klisny, na jejichž produkci působili zejména v jižních Čechách hřebci noričtí; ale není tu čistoty, protože tu spolu působily z valné části také domácí těžké klisny teplokrevné, ba i klisny lehké teplokrevné. V dřívější době bylo používáno velkého množství hřebců norických, kteří však byli později zatlačeni dováženými originálními hřebci belgickými (největším propagátorem jich byl zemřelý státní zvěrolékař Wagner). V nynější době nepůsobí, pokud je mi známo, již vůbec žádný norik.

Na Moravě byly a jsou podobné chovné poměry koní jako v Čechách. Roku 1763 vydala Marie Terezie patent o chovu koní, ovšem hlavně se zřetelem na požadavky vojenské. Na Moravě byl tehdy chov koní téměř v úpadku a proto se na tehdejších moravských trzích objevovali hlavně koně z Čech. Zmínky v té době zasluhuje chov koní na Novoměstsku a Jihlavsku, částečně též na Olomoucku. Roku 1782 byly zřízeny na Moravě první stanice hřebců, jichž roku 1805 bylo tam plemenných 114, a od této doby pozorovati lze zřejmý úmysl vlády, aby se chov koní přizpůsobil vojenským účelům, aby byl pěstován kůň vhodný pro vojenskou potřebu, zejména kůň jezdecký. Že potřebě vojenské bylo brzy vyhověno, vidíme z toho, že na počátku 19. století bylo hojně v Čechách a na Moravě remontoováno, tak na př. dodala Morava roku 1829 přes 600 plnoletých a na 300 tříletých remont. Až do poloviny 19. století převládal na Moravě materiál orientální, od let padesátých pozorujeme přechod ke krvi anglické; tak ještě roku 1868 působilo 179 hřebců orientálních (počítaje v to i lipicánské) proti 101 hřebci anglickému (počítaje v to i normanské). Podle přání vojenských kruhů bylo užíváno víc a více anglických plnokrevníků, což však způsobilo zeslabení zemských teplých chovů a jejich konečné přešlechtění. Ale produkce jen vojenských koní z anglické krve se neudržela v Čechách ani na Moravě pro odpor chovatelů koní, takže bylo u nás remontování zastaveno. Vláda dala do Čech a na Moravu těžší hřebce, zakupované v cizině; od let sedmdesátých byli přidělováni hřebci norfolkští, anglonormanskí, též hřebci hanoverští, hackneyští a normani (noniusové). Norfolci a normani se uplatňovali na Moravě dobře. Poněvadž

jimi nebyly uspokojeny požadavky rolnictva, v němž se stále hlasitěji ozývalo volání po těžších hřebcích, zvláště po hřebcích chladnokrevných, nezbylo státu nic jiného než počet žádaných hřebců rozmnožiti. Aby se čelilo šíření chladnokrevného koně, byly dodávány oldenburští hřebci jako nejmohutnější té doby z teplokrevné rasy. První teplokrevní oldenburští hřebci působili na Moravě roku 1875 a počet jich stále rostl, zvláště vzrostl větším importem v letech devadesátých; roku 1900 bylo jich používáno v Čechách 76 a na Moravě 14, roku 1910 v Čechách 69 a na Moravě 96. Od roku 1900 byla státní správa nucena sama importovati v značnější míře belgické hřebce, a to nejprve do Moravy a od roku 1905 též do Čech. Od toho roku vzrůstá počet belgických hřebců rychlým tempem. V nynější době jsou na Moravě chovné poměry podobné jako v Čechách jak ve směru teplokrevném, tak i chladnokrevném. V době rakouské vznikly tam v jednotlivých krajích dosti vyrovnané chovy anglických polokrevníků, zejména kmen *Furioso* a *Przedswit*; v některých okresech zase převládala krev anglonormanská a v jihovýchodní části se udržel celkem ucelený chov krve orientální. Chladnokrevné koně na Moravě zastupuje teď belgik.

Podobné chovné poměry jako na Moravě byly ve Slezsku. Importovaní norfolci a normani uplatnili se velmi dobře ve Slezsku, kde obzvláště hřebec 287 *The Great Gun* prorážel tak znamenitě, že již po osmi letech tam bylo používáno 29 norfolkských hřebců, což činí více než polovinu tehdejšího stavu. *The Great Gun* bylo použito k založení tak zv. zemského hřebčínu. Tento kmen dal dobrý materiál jak temperamentem, tak výkonností a upotřebitelností, tedy pravý typ hospodářského koně, který však prý pro zmenšenou plodnost a měsíční slepotu časem zanikl. Roku 1909 byl vyřazen poslední norfolk. Slezsko bylo na tom v přeměnách chovných směrů lépe než Čechy a Morava, neboť byla tu dávana stále přednost krvi arabské a při nadvládě anglonormanů zůstávali angličtí hřebci v chovu v menšině. Když přešla správa chovu koní do působnosti ministerstva orby v roku 1870, byly v chovu koní dobré tři čtvrtiny krve arabské a jen slabá čtvrtina krve anglické. S importem norfolků roku 1876 byl ve Slezsku učiněn dobrý krok, ale zanikající norfolci byli pak nahrazeni hlavně krví anglickou, která však po roce 1912 opět ustupovala krvi orientální. Též ve Slezsku byl požadován chladnokrevník a jen zvolna si tam klestil dráhu. Roku 1890 byl tam dodán jeden hřebec burgundský, roku 1900 již dva norici a jeden burgundský; od toho času se přihlíželo víc a více k chladnokrevnému koni a používáno bylo hřebců noricků, takže roku 1910 bylo ve Slezsku 39 norických plemenů. V nynější době se dbá obojího směru; na Těšínsku pozorujeme chov teplokrevný na podkladě anglickém a orientálním, zčásti lipickém, kdežto na Opavsku zčásti směr teplokrevný, v němž zanechal po sobě dobrou památku norfolkský hřebec *The Great Gun*, zčásti chladnokrevný na podkladě domácích těžších klisen chladnokrevných, křížených původními hřebci norickými; do teplokrevného chovu se zde též zavádí krev kmene *Nonius*.

Slovensko je zemí, v níž od pradávna byl v oblibě chov koní vhodných pro účely vojenské. Již v dobách před narozením Kristovým obyvatelé Slovenska — Markomané — zabývali se jistě chovem koní, jinak by nebylo bývalo možno postavit armádu 4000 jízdních vojáků. Pozdější ujařmitelé našich praotců — Maďaři — přihnali se

na malých a skromných koních přes rozsáhlé stepi ruské a usadili se mezi Dunajem a Tisou. Jejich vojenská síla záležela právě v rychlé jízdě. Je přirozené, že příchodem těchto loupeživých kočovníků do naší země chov koní zmohutněl, protože nezpůsobilé koně bylo nutno nahrazovati domácím chovem. Velký vůdce maďarský Arpád založil roku 899 na ostrově Čepeli ústav, který měl jednak zachovati, jednak obroditi domácího koně. V letech 1143 až 1196 byla uherská rovina známa chovem malých a pěkných koní. V třináctém století zřizovali bojechtiví králové uherští silné armády jezdců. Vítězstvím Osmanů roku 1526 u Moháče neustal zájem o chov koní v Uhrách, protože Turci byli milovníky dobrých koní. Osmanští panovníci darovávali často uherským velmožům dobré arabské hřebce. Již roku 1563 byly pořádány první dostihy koní v Bratislavě. V šestnáctém století dováželi velmoži hřebce z východu, aby zlepšili chov domácího koně. Porážkou a vyhnáním Turků z Uher byl styk s Osmany přerušen a uherský chov potřeboval nového obrození; tím se stal kůň španělský. Roku 1741 darovala císařovna Marie Terezie španělského hřebce hraběti Bánffymu. Hřebci španělskými byl dán základ k chovu koní v Mezöhegyeši a v Kopčanech. V dobách Marie Terezie byl nedostatek koní v rovině uherské a vláda byla nucena dovézt remonty z Moldavska, pro něž bylo založeno depôt v Mezöhegyeši, z něhož byl reorganisován nynější hřebčín v Mezöhegyeši. Poněvadž byl nedostatek chovných hřebců, byl přivážen od začátku 19. století anglický kůň. Roku 1784 byl založen hřebčín v Mezöhegyeši, roku 1790 hřebčín Babolna a v roce 1793 hřebčín Kišber. Během doby vyhranil se chov v Mezöhegyeši speciálně pro chov těžších teplokrevníků, a to Nonius, Furioso, Nord-Star a Gidran. Kišber se specialisoval pro anglické polokrevníky a plnokrevníky. Babolna odchovávala Araba. Fogaraš dodával lipicany; mimo to měly Uhry více než tři sta soukromých hřebčínů. Při vyhlášení mobilisace v roce 1914 byli sice odváděni koně přespočetní, ale, bohužel, již tehdy se nešetřilo chovným materiálem a tak se stalo, že při prvních odvodech již slušná část plemenná z chovu vymizela. Uhry a s nimi naše země slovenská musily doplňovati stav hybné síly nejen u armády rakouské, ale i u armád spojeneckých, německé i bulharské. Slovensko je v této době komorou chovu teplokrevných koní a jen na jednotlivých velkostatech se pěstuje chladnokrevník a mul.

V rovinatých krajích a pahorkatých výbězcích Karpat chová se kůň kmene Nonius, a to ve dvou rázech, ráz větší a ráz malý. V krajích k nim přilehlých a částečně s Noniem promíšen chová se anglický polokrevník, který dává nejen dobré kočárové, ale i jezdecké koně. V Karpatech se chová pak v některých okresech lipican, většinou však arab menších tvarů tělesných, nebo t. zv. „horský koník“, zušlechtěný arabem, a částečně hucul. V Podkarpatské Rusi byly v dřívějších dobách chovné poměry stejné jako na Slovensku, nyní je tam výhradně chov teplokrevný, a to v nížině zčásti anglický polokrevník — do jisté míry promíšen Noniem, v horských údolích vládne krev arabsko-lipicanská a v některých okresech hucul jako výborný soumar.

Vládní nařízení ze dne 8. července 1925 o plemenitbě koní rozděluje nyní státní území na obvod chovu koně teplokrevného a chladnokrevného, a to:

I. Čechy.

A. Obvod chovu koně teplokrevného, který zaujímá souvislou oblast hlavního města Prahy a soudních okresů:

Aš, Bečov nad Teplou, Bělá pod Bezdězem, Benátky Nové, Benešov nad Ploučnicí, Bilina, Blatná Horní, Boleslav Mladá, Bor u Č. Lípy, Brandýs nad Labem, Brod Železný, Broumov, Březnice, Bydžov, Bystřice Nová, Cvikov, Děčín, Dobříš, Doupov, Dub Český, Dubá, Duchcov, Dvůr Králové nad Labem, Falknov nad Ohří, Frýdlant, Hanšpach, Hora sv. Kateřiny, Hora sv. Šebestiána, Hořice, Hostinné, Hradec Jindřichův, Hradec Králové, Hradiště Mnichovo, Chabařovice, Cheb, Chlumeck nad Cidlinou, Chomutov, Chrastava, Chrudim, Jablonec nad Nisou, Jablonné Německé, Jáchymov, Janovice Uhlířské, Jaroměř, Jesenice, Jičín, Jilemnice, Jílové, Jirkov, Kadaň, Kamenice Česká, Kamenice nad Lipou, Karlín, Kladno, Kostelec nad Orlicí, Kouřim, Kralovice Dolní, Kralupy nad Vltavou, Křivoklát, Kynžvart Lázně, Lanškroun, Ledec nad Sázavou, Libáň, Liberec, Libochovice, Lípa Česká, Litoměřice, Litvínov Horní, Locket, Lomnice nad Pop., Louny, Lovosice, Mariánské Lázně, Maršov, Mělník, Městec Králové, Město Nové nad Metují, Město Nové pod Smrkem, Milevsko, Mimoň, Mirovice, Most, Náchod, Nasavrky, Nechanice, Nejdek, Neveklov, Nymburk, Pacov, Paka Nová, Pardubice, Pelhřimov, Počátky, Podbořany, Poděbrady, Police n. Metují, Postoloprty, Přelouč, Příbram, Přisečnice, Rakovník, Rokytnice nad Jizerou, Rokytnice v Orlických horách, Roudnice nad Labem, Rumburk, Rychnov nad Kněžnou, Sedlec, Semily, Skalce Česká, Slaný, Smíchov, Sobotka, Strašecí Nové, Šluknov, Štětí, Tanwald, Teplice nad Metují, Teplice-Šanov, Trutnov, Turnov, Unhošť, Úpice, Ústí n. Labem, Ústí nad Orlicí, Ústěk, Varnsdorf, Vary Karlovy, Vejprty, Velvary, Vildštejn, Vlašim, Votice, Vožice Mladá, Vrchlabí, Vysoké nad Jizerou, Zbraslav, Žacléř, Žatec.

B. Obvod chovu koně chladnokrevného, který zaujímá oblasti těchto soudních okresů:

a) v západních a jižních Čechách: Bechyně, Beroun, Bezručice, Blatná, Blovice, Bochoř, Brod Vyšší, Budějovice České, Dobruška, Domažlice, Hartmanice, Hluboká nad Vltavou, Horažďovice, Hořovice, Hory Kašperské, Hostouň, Hradky Nové, Chvalšiny, Kaplice, Kdyně, Klatovy, Kralovice, Krumlov Český, Lišov, Lomnice nad Lužnicí, Manětín, Nepomuk, Netolice, Nýrsko, Písek, Planá, Planá Horní, Plánice, Plzeň, Prachovice, Přeštice, Přimda, Rokycany, Ronšperk, Soběslav, Stod, Strakonice, Stráž, Sušice, Sviny Trhové, Tábor, Tachov, Teplá, Touškov, Třeboň, Týn Horšovský, Týn nad Vltavou, Veselí nad Lužnicí, Vimperk, Vodňany, Volary, Volyně, Zbiroh, Zlínice;

b) ve východních Čechách: Brod Něm., Čáslav, Habry, Hlinsko, Holice, Hora Kutná, Humpolec, Chotěboř, Kolín, Litomyšl, Mýto Vysoké, Polička, Polná, Příbram, Skuteč, Štoky;

c) následující okresy, které tvoří ostrovy v obvodu koně teplokrevného: Brod Český, Kostelec nad Černými Lesy, Králupy, Opočno, Rájecko, Sedlčany, Žamberk.

II. Morava.

A. Obvod chovu koně teplokrevného, který zaujímá oblasti těchto soudních okresů:

a) Blánsko, Brno, Břeclava, Bučovice, Budějovice Moravské,

Biteš Velká, Hodonín, Hrotovice, Hustopeče, Hořelice, Ivančice, Kojetín, Klobouky, Kroměříž, Krumlov Moravský, Kyjov, Litovel, Mikulov, Meziříčí Velké, Mohelnice, Náměšť nad Oslavou, Olomouc, Plumlov, Pohořelice, Prostějov, Přerov, Slavkov, Šternberk (jihozápadní část), Tišnov (jižní část), Třebíč, Unčov, Vyškov, Zábřeh (levý břeh Moravy), Zdounky, Ždánice, Židlochovice;

b) Jičín Nový, Meziříčí Valašské, Ostrava Moravská, Příbor,

B. Obvod chovu koně chladnokrevného, který zaujímá oblasti těchto soudních okresů:

a) Brod Uherský, Bystřice pod Hostýnem, Dvorce, Frenštát pod Radhoštěm, Hranice, Holešov, Hradiště Uherské, Klobouky Valašské, Libavá Město, Lipník, Město Staré, Místek, Napajedla, Ostroh Uherský, Rožnov, Rýmařov, Strážnice, Šilperk, Šternberk (severovýchodní část), Šumperk, Vizovice, Vsetín, Wiesenberg, Zábřeh (pravý břeh Moravy);

b) Bojkovice, Boskovice, Bystřice, Dačice, Jaroslavice, Jemnice, Jevíčko, Jihlava, Konice, Kunštát, Město Nové na Moravě, Slavoňovice, Svitavy, Telč, Tišnov (severní část), Třebová Moravská, Třešť, Vranov, Znojmo, Žďár;

c) Fulnek.

III. Slezsko.

A. Obvod chovu koně teplokrevného, který zaujímá oblasti těchto soudních okresů: Bohumín, Frýdek, Frýštát, Jablunkov, Ostrava Slezská, Těšín Český.

B. Obvod chovu koně chladnokrevného, který zaujímá oblasti těchto soudních okresů: Albrechtice, Benešov, Bílovec, Bruntál, Cukmantl, Frývaldov, Jindřichov, Javorník, Klimkovice, Krnov, Odry, Opava, Osoblaha, Vidnava, Vítkov, Vrbno.

IV. Slovensko.

Obvod chovu koně teplokrevného, který zaujímá celé území Slovenska.

Při licentování hřebců a zejména při přidělování státních hřebců na jednotlivé plemenné stanice třeba mít co možná zřetel na tato detailní pásma jednotlivých ras a kmenů:

a) Těžký anglický polokrevník v celé župě XV. (Bratislava), v jižní části župy XVI. (Nitra) až po okres Blánovce, Nitra, Topolčany Velké a Vrábce (v to), jižní část župy povážské až po okres Povážská Bystrica (v to) a jižní část župy XVIII. (Zvolen) počítaje v to okres Levice a Želiezovce a údolí Hronu,

b) lehký anglický polokrevník v župě pohronské, v jižní části od údolí Hronu na západě počínajíc na sever až včetně okres: ex-pos. okres. úřadu krupinského v Ipolských Šáhách, Modrý Kameň, Lučenec, jižní část župy podtatranské, a to okresů: Rožnava, Tornala, jižní část župy košické a to okresy: Gelnica, Košice, Moldava, jižní část okresu Prešov až po město Prešov a všechny okresy, případně území, která jsou na sever uzavřena linií od Prešova ke Vranovu, Humennému a dále přímo na východ ke hranici Podkarpatské Rusi.

c) Malý kůň horský, arabsko-lipické krve, v území střed, a severního Slovenska od hranic vpředu uvedených pásem těžkého a lehkého anglického teplokrevníka na sever, při čemž třeba při hranicích Polska věnovati zvýšenou péči chovu a rozšíření chovu koně huculského.

V. Podkarpatská Rus.

Obvod chovu koně teplokrevného, který zaujímá celé území Podkarpatské Rusi.

Při licitování hřebců a zejména při přidělování státních hřebců na jednotlivé plemenné stanice třeba mít co možná zřetel na tato pásma jednotlivých ras a kmenů:

a) Anglický a arabský polokrevník v jižní části země, tudíž v okrese: Užhorod, Sereďna, Mukačevo, Berehovo, Velký Sevljuš, jižní část okresu Chust, Tiačevo, Terešva.

b) Malý kůň horský, arabsko-lipické krve, v území na sever od předešlého, při čemž jest při hranicích Polska a Rumunska, zejména v severovýchodní části země, věnovati zvýšenou péči chovu a rozšíření chovu koně huculského.

V době rakouské vlády měla na chov též veliký vliv vojenská správa, která se snažila stůj co stůj vychovati konstantní typ slabšího a rychlejšího koně, vhodného pro armádní potřebu. Dnes v republice se poměry zcela změnily; vojenská správa nemá již vlivu na chov koní u nás, neboť „chov patří chovatelům“ ovládlo.

Jak si tedy vojenská správa zajistila potřebu koní?

Po převratu převzala Čsl. republika zbytek koní rakouské armády. Jak tento poválečný, chatrnou výživou zničený, zprašivělý koňský materiál vypadal, je všeobecně známo. Byl nedostatek koní a voj. správa byla nucena, chtěla-li vybudovati armádu, nakoupiti koně v cizině. V té době se rozhodlo také ministerstvo nár. obrany založiti vojenský hřebčín a vojenské hřebárny. Účelem těchto ústavů bylo, by vypěstovaly vytrvalé, ušlechtilé jezdecké koně. Kromě toho má vojenský hřebčín produkovati způsobilé hřebce, plemeníky, pro vojenskou správu a přebytek pro zemský chov. Většina chovných klisen pocházela z rakouských státních hřebčinců. Dnes dodávají tyto ústavy vojsku jezdecké koně, bohužel nestačí uhraditi celou potřebu; proto odvádějí dvě odvodní komise koně, kteří doplňují předepsaný početní stav.

Kterého koňského materiálu je potřebí k doplnění početního stavu koní jednotlivých útvarů a které požadavky se činí u koní?

1. Jezdecktvo.

Jezdecktvo potřebuje jezdeckých koní k jízdě pod sedlem a soumarů k nošení kulometů. Jezdecký kůň má býti hbitého, lehkého rázu, ušlechtilějšího původu, s malou poměrně hlavou, s vysokým čelem, dobře nasazeným krkem, vysokým kohoutkem, krátkým a pevným hřbetem, svalnatého a silného předloktí a bérce, široké holeně, s hlubokou, širokou a objemnou hrudí, pravidelným a zdravým kopytem, s vydatným a lehkým chodem. Jako soumarů se používá u jezdecktva také jezdeckého koně. Kromě toho žádáme u jezdeckých koní dobrý temperament a zdravé silné končetiny.

2. Lehké dělostřelectvo.

Lehké dělostřelectvo má mimo jezdecké koně lehké tažné koně (DL) a menší procento těžkých tažných koní (DT). Zevnějšek lehkého tažného koně (teplokrevníka) musí býti úhledný; má mít dobrý temperament. Ušlechtilá výrazná hlava je zavěšena na vzpřímené, obloukovitě zahnuté šíji, plec má býti dlouhá a šikmá, žebra dobře klenutá, hřbet silný, rovný, třeba i poněkud delší, bedra široká, zadek a zadek dobře vyvinutý, kopyta dobrá a zdravá. Chůze má býti lehká a pevná. Od těžkého tažného koně se žádá široká a hlu-

boká hrud', široký, dobře klenutý hrudník, silná bedra, široká a silná, nepřilíš svislá hýždě, hluboké a silné kalhoty a končetiny vzhledem k mohutnosti těla krátké a silné, rovněž takové i spěnky, mimo to dobré chody.

3. Těžké dělostřelectvo:

Těžké dělostřelectvo má též jezdecké koně a mimo to těžké tažné koně (DT).

4. Horské dělostřelectvo.

Horské dělostřelectvo má jezdeckých koní menší procento (DL koní) a většinu koní St. Koně St, těžcí soumarí, mají míti bezvadný silný hřbet, širokou a hlubokou hrud', dobře klenutá žebra, silný zadek, suché, široké holeně, pravidelný postoj, dobré kopyto a vydatný krok. Výška asi až 156 cm.

5. Pěchota doplňuje svou potřebu koňmi vyřazenými od jezdeckva. Pro kulomety potřebuje lehčích soumarů, koní S. Požadavky u nich jsou analogické jako na koně St, jenže tento druh je menší a má slabší fundament než koně St.

6. Vozatajstvo

Vozatajstvo má koně vyřazené od jezdeckva a dělostřelectva. K doplnění koňstva naší armády je třeba koní J (a to většinou), velkého procenta koní DL, menšího procenta DT, mimo to těžkých soumarů koní ST a lehčích soumarů S. Tyto kategorie musí každoročně dotčené komise nakoupiti. Na Slovensku může koně J i DL odvodnit komise koupiti (většinou Nonius atd.). Malé procento těchto koní může koupiti dále v Podkarpatské Rusi, na Moravě a v Čechách; nestačí však k uspokojení potřeby veškerých koní J i DL.

Koně DT možno koupit v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, a to ve velikém množství. Koně ST se v naší republice vůbec nepěstují a musí se proto nahraditi silnějšími menšími teplokrevníky. Koně S se nakupují v Podkarpatské Rusi a na Slovensku; tyto koně požadavkům, které se na ně kladou, úplně nevyhovují, protože to jsou kříženci koníka s arabem. V budoucnosti bude asi možno, neboť — jak již řečeno — na Slovensku a Podkarpatské Rusi se pěstuje hucul, doplnití pěchoty dobrými koňmi S.

V Čsl. republice je podle posledního sčítání v roce 1923 591.017 koní (t. j. koní přihlášených ke klasifikaci; v této číslici jsou zahrnuty chovné klisny, hříbata atd.). Proto by se mohlo při tak vysokém počtu očekávat, že stačí armádu několikrát zásobiti. Předčasné upotřebení našich koní je dnes žalostným zjevem, nyní tak často pozorovatelným; setkáme se s ním při každém posuzování koní ať na venkově nebo ve městě. Opotřebením končetin je kuň znehodnocen, čímž vzniká značná škoda nejen jednotlivci, nýbrž i národnímu majetku. Počítáme-li průměrnou cenu jednoho koně 5000 Kč, reprezentuje národní jmění v koních as 2.955.085.000 Kč. Počítáme-li, že polovina koní (tedy asi 295.508) je předčasně opotřebována a tím znehodnocena asi 2000 Kč za koně, jeví se ztráta 591.016.000 Kč; toť jistě velká částka, o kterou se národní jmění zmenšuje! Tímto stavem trpí chovatel i kupec. Chovatel nemá hrazeny značné výdaje na chov, dostává-li nižší cenu, a kupec je méně cenným materiálem též poškozen.

Na okončetinách závisí výkonnost koně a z toho důvodu též i jeho cena; a přece — je to s podivem — tato okolnost je často pře-

hlížena, vady předčasného opotřebení koní jsou odborníku dávno známy, proto uvedu jenom krátce několik vad. Opotřebením koně rozumíme takový stav okončetin, který schopnost výkonnosti zmenšuje. Jak opotřebení povstalo, nedá se později již určitě zjistiti, protože vzniká z různých příčin (někdy podporují opotřebení i dědičné vady; ponejvíce vzniká brzkým používáním koně k tahu, špatnou výživou, nesprávným ošetřováním a zacházením, chybným kovááním, kteréžto příčiny ubírají sil okončetinám. Opotřebení se jeví u teplokrevného koně více u předních, u chladnokrevného více na zadních nohách. Opotřebení okončetin způsobuje, že odvodní komise nemohou dostati dosti koní k doplnění předepsaného početního stavu armády, zvláště když se některé kategorie koní pro armádu potřebných v republice pěstují jen ve velmi malém počtu.

§ 13 služebního předpisu C-7, I. díl řídí odvádění koní odvodními komisemi. Tyto předpisy byly převzaty od bývalé monarchie, jsou dosud, jak vím, v platnosti a za jich dodržování je remontní komise odpovědná.

Podle těchto předpisů smí odvodní komise kupovati všechny jen naprosto bezvadného koně, který má v plné míře vyvinuty všechny vlastnosti, které se od koně mohou požadovati, a vedle toho je prost každého nedostatku, z něhož by se mohla snad vyvinouti jakákoli vada, byť i byla sebe menší a byť i zřídka mohla míti vliv na služební upotřebitelnost koně do určitého stáří. Vojenský kůň má okrouhle po deset let konati vojenskou službu. Tyto předpisy byly zcela účelné a zcela rozumné v poměrech předválečných, poněvadž Rakousko-Uhersko takových koní mělo dostatek (Uhry-Polsko).

Jak by tedy bylo možno provéstí zajištění koní pro potřebu vojenskou se zřetelem na domácí živočišnou produkci?

Zajištění by bylo možno provéstí takto:

A. V míru.

1. Požadavky na exterieur u tažných koní je třeba zmenšiti a hleděti jen na zdravé okončetiny, plíce a oči atd. Pracuje-li kůň u rolníka, může se tento kůň i ve vojenské službě osvědčiti jako dobrý tahoun; nebude ovšem náležití právě do rámce a musíme tedy naše oči přivyknout novému obrazu. Za tyto koně by se ovšem platily také nižší ceny než se dodnes za materiál nejlepší jakosti platí.

2. Dělostřelectvu, a to i lehkému, nutno přiděliti místo DL v Čechách, na Moravě a ve Slezsku vypěstovaného belgika, nebo norika s lehčíma nohama a lehčího rázu.

3. Horskému dělostřelectvu nutno přiděliti menšího belgika za koně ST a nyní přidělovaného menšího, silnějšího teplokrevníka by se mohlo používati jako jezdeckého koně.

4. Jako jezdeckého koně přiděleného četařům, desátníkům a dělmistrům u baterií, dejme koně DL (Nonius a event. schopného oldenburgského), což by byla jednak úspora jezdeckých koní, jednak by to mělo tu výhodu, že by se mohlo ve válce používati koně J od sedla otláčeného, jako koně tažného.

5. Zvýšme počet teplokrevných koní, a to v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, tím, že vojenská správa vydá chovu schopné teplokrevné klisny dělostřeleckých útvarů, které byly připuštěny k licencovaným teplokrevným hřebcům, do soukromého používání na revers s tou podmínkou, že narozené hříbě je sice majetkem držitelovým, jenž je musí chovati do tří let, ale pak vojenské správě nabídnout.

nouti ke koupi. Kdyby vojenská správa na hříbě nereflektovala, může je majitel komukoli prodati, kromě za hranice. U dělostřeleckých útvarů je průměrně 50—60 klisen. Připouštění a ohřebení se může tak regulovati, aby ohřebení přišlo do té doby, kdy není klisen u útvaru (t. j. na podzim) k výcviku potřebí.

6. Totéž je možno prováděti u jezdeckých pluků a mimo to vydávati jako přebytečné koně na revers jenom klisny.

7. U velitelství evidence koňstva je potřebí zvětšiti počet reversních koní, připouštění reversních klisen k státním hřebcům nechť je povoleno; s hříbaty možno pak tak naložiti, jak bylo již dříve uvedeno.

8. Zvýšiti počet soumarů (S) tím způsobem, že se v oblasti každé divise postaví jeden nebo více huculských hřebců-plemenníků. — K nim se připustí schopné klisny soumarů. Připouštění a ohřebení se reguluje tak, jak označeno za 5.

Březi klisny se vydají na ohřebení na revers a s hříbětem se naloží jako u teplokrevných koní (viz za 5.).

Připouštění soumarských klisen civilních osob se povolí po zaplacení určeného skočného. Tímto postupem se zvětší počet soumarů u malorolníků, hokynářů atd., takže v mobilisaci bude k dispoziční větší počet soumarů než nyní.

B. Ve válce.

Jak bude vypadati doplňování armády koňmi ve válce?

Každá divise doplní koňský materiál ze své oblasti z nejbližšího okolí vyzbrojovací stanice útvarů.

Při jedné klasifikaci v Čechách bylo shledáno, že materiál chladnokrevných koní byl dobrý — až velmi dobrý, teplokrevných a malých (většinou špatný) méně dobrý a malé procento bylo dobré a velmi dobré jakosti.

Jak se vysvětlí rozdíl jakostní? Okončetiny teplokrevného koně se opotřebovávají více než koně chladnokrevného. Mimo to je většina teplokrevníků v městech v rukou řezníků, hokynářů a povozníků, při čemž dlážděním a rychlým ježděním se způsobí předčasné opotřebování okončetin. Naproti tomu koně chladnokrevní jsou v rukou zemědělců, kteří se o koně lépe starají než držitelé koní teplokrevných v městě. Totéž platí i o malém rázu.

Jak je z výše uvedených čísel zřejmo, je chladnokrevných koní skoro třikrát tolik co teplokrevných. Předepsané počty pro mobilisaci, poněvadž je to tajné, nemohu zde uváděti, ale mohu tvrditi, že počet teplokrevných koní jest asi osmkrát tak veliký jako koní chladnokrevných.

Pro nedostatek schopných koní teplokrevných byl odvádějíci důstojník nucen přidělit jako náhradu chladnokrevné tahouny lehčího rázu, což se ovšem u jezdeckých koní nemohlo dělati, a byli tedy především teplokrevní koně přiděleni jako J. Podobně tomu bylo u koní ST a S.

Doplniti útvary již v míru tím materiálem, s kterým půjdou v mobilisaci do pole, má velký význam, a to nejenom proto, že jsou všechny potřebné přípravy na tento materiál již ve skladišti připraveny, nýbrž i proto, že si důstojník i poddůstojník zvykne již v míru těmito koními, kteří mu budou v mobilisaci přiděleni, a bude umět s nimi zacházeti. Postroje a všechny materiál pro koně potřebný, kte-

rý je ve skladištích připraven, musí býti vhodný pro koně, již budou útvaru v mobilisaci přiděleni. Chci dáti příklad ze světové války. Pluk, u kterého jsem sloužil, byl v Haliči a měl roku 1914 pro svůj trén připraveny postroje na velké koně. V mobilisaci 1914 dostal polské koníky, protože byl nedostatek velkých koní, a musil tedy postroje a vše předělávati v posledním okamžiku na tyto koně; bylo to ovšem možno provésti, poněvadž byl plukovní trén malý a sedlárů a řemeslníků bylo u pluku dosti.

Dále jako příklad chci uvést toto: K divisi, ke které jsem patřil, byla zařaděna ve válce 1 jezdecká dělostřelecká divise. Ta měla jako tahouny podle dřívějších rakouských předpisů lehčí tažné koně, a to i ve válce. Roku 1915 nastal nedostatek jezdeckých koní a mimo to dostala dělostřelecká divise těžší děla. Odevzdala tedy své lehčí tažné koně jako jezdecké jezdeckému a dostala jako náhradu pro těžší děla belgika. Protože jsme tehdy byli v odpočinkové stanici, měl jsem jako soused příležitost viděti ten poplach, který toto přezbrojení způsobilo. Zakrátko byli vykrmení belgici jako kostry, a to ne pro nedostatek píce (tenkrát bylo ještě dostatek krmiva), nýbrž proto, že důstojníci a poddůstojníci nedovedli s nimi zacházeti; byli zvyklí jezdit s dřívějšími lehkými koňmi prudkým klusem (Stechtrapp) a jezdili nyní s novými koňmi v dřívějším tempu. Jen jeden velitel baterie, dobrý koňář, poznal schopnost nového materiálu a jezdil s baterií krátkým klusem a přišel přes to včas na místo, kam se měl dostat, a udržel při tom koně v dobré kondici. Bude se namítati, že belgik, speciálně u nás chovaný belgik, je příliš pomalý. Jsem však toho názoru, že když belgik bude od 4. roku cvičen v klusu a cvalově, dostane dosti chodu. Ve válce nerozhodovala, jak nám všem známo, rychlost pohybu dělostřelectva, nýbrž dobrá střelba. Mimo to by si armádní velitelé zvykli počítati již v míru s tou rychlostí při aplikačních cvičeních atd., s kterou mohou ve válce potom počítati. Německá armáda, a myslím též francouzská, měla také částečně belgiky a dodělaly se s těmito koňmi krásných výsledků. Ovšem u těchto armád se o píci její intendantstvo vzorně staralo.

Jak již řečeno, převzali jsme po převratu zbytek koní rakouské armády, a byli mezi těmito koňmi též odvedení selští koně z Čech a Moravy, kteří byli v používání celou válku.

Kdyby se však ukázalo, že domácí kůň nestačí plniti svou službu po služební dobu (10 let), doposud pro něho předepsanou, nezbude než i tuto věc upravit.

Udělejme tedy pokus u jednoho dělostřeleckého pluku s domácími koňmi a uvidíme, zda se pokus zdaří. Vojenské správě by tímto pokusem nepovstala žádná velká ztráta, protože může vojenský erár tyto koně ve veřejné dražbě dobře zpeněžit.

Jsem přesvědčen, že vzbudí již pouhý pokus se všech vojenských stran velký odpor, protože to je něco nového — nezvyklého. Za několik let novému koňskému materiálu vojsko zvykne a odpor pomine.

Nebudeme-li činiti velikých požadavků a omezíme se jen na nákup v republice, dosáhneme tím toho, že se staneme nezávislími na cizích státech; vedle toho i chovatelé, kteří budou míti odbyt svého materiálu, budou míti větší zájem o chov a tak dosáhneme toho, že se vynasnaží, aby vychovali jen nejlepší materiál. Taktéž na koně jezdecké nesmíme klásti tak veliké požadavky jako dnes, třebaže při tomto postupu nebude se tak krásně koňský materiál represen-

tovati jako dnes. Myslím však, že pracujeme pro eventuální válku a ne pro mír. Chceme-li parádní oddělení ukázat cizincům, můžeme v Praze a v okolí přidělití útvarům takové koně, kteří požadavkům úplně vyhovují. Jsem toho názoru, že čsl. armáda musí spoléhat na sebe samu a samu vybudovati a nikoli spoléhat na jiné!

Prof. dr. techn. Aug. VONDRÁČEK:

Příspěvek k aplikacím reálií ve vojště.

Vojenská matematika jako mohutné odvětví matematiky aplikované zabývá se z pochopitelných důvodů ve velké části učebnice resp. pojednání problémem šikmého vrhu tělesa, na něž působí tíže zemská a odpor vzduchu — t. zv. balistikou. Fysikální zákony přitažlivosti zemské, i když k odporu vzduchu nepřihlížíme, poskytují matematické výpočty za nejrůznějších předpokladů (pro vzdálenost bodu dopadu při daném úhlu vrhu a rychlosti, dopad na rovinu šikmou atd.). Celý soubor takových úloh o balistice je podán na př. v knize C. Cranze „Lehrbuch der Ballistik“ (I. vyd. r. 1910, V. z r. 1925). Předpoklady odporu vzduchu vedou pak k výpočtům mnohem složitějším. A právě pro tento problém balistiky pěstuje se vyšší matematika vůbec: nauka o funkcích, jejich derivacích, maximech a minimech atd. Tak vyšla jako schválená učebnice pro vojenskou akademii kniha „Aplikovaná matematika pro vojsko“ od štáb. kapitána Jana Gebauera, jejíž recenze podána v posledním čísle „Časopisu pro pěstování matematiky a fysiky“, sešit 1—2, roč. LVIII.

A nyní chtěl bych skromně poukázat na jeden obor aplikace matematiky pro vojsko, o kterém se, pokud mi známo, nepíše a snad se naň zapomíná, totiž na aplikace geometrické. Pan štábní kapitán Gebauer sice uvádí ve své knize četné geometrické poznatky z teorie křivek rovinných i prostorových (šroubovice), z teorie ploch (na př. rotační plochy 2. stupně), ale vše opět se stanoviska matematického, jak se obvykle v učebnicích podobného druhu postupuje; uvedou se výsledky, které podává výpočet bez bližších a pro praxi často důležitých výsledků konstruktivních.

A právě konstruktivní stránka výchovy po stránce technické tane mi na mysli. Cestou moderní geometrie lze týchž, ba více elegantních konstrukcí dosíci mnohem rychleji než matematikou, kterou v geometrii dovedou aplikovati jen odborníci opravdu rutinovaní. Pak se velmi často stává, že výkresy, náčrtky a p. jsou skreslené, skutečnosti vůbec neodpovídající, jak geometr na první pohled pozná. Proto třeba vedle matematiky též výcviku v geometrii, a to jak rovinné, jak k ní vede geometrie projektivní a kinematická, tak i prostorové, užívající k zobrazování předmětů prostorových různých metod geometrie deskriptivní.

Geometrie projektivní (alespoň v rovině) vede k snadným konstrukcím kuželoseček, jejich tečen a středu křivosti, vypomáhá však i v konstrukcích prvků křivek vyšších, bez zbytečného zatěžování matematického. Není bez zajímavosti, že jedním ze zakladatelů projektivní geometrie je francouzský důstojník J. V. Poncelet, který vydal roku 1822 pojednání „Traité des propriétés pro-